

*Осадча Карина,
курсант ННІ № 2 НАВС
Науковий керівник: Павлишин Олег,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри філософії права
та юридичної логіки НАВС*

АКСІОЛОГІЧНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Одним із ключових орієнтирів розвитку сучасного суспільства, зокрема і українського, є прагнення побудувати демократичну, правову державу, головною метою якою є фактичне забезпечення прав та свобод людини. Тому питання налагодження належної системи врегулювання механізмів реалізації та захисту прав людини є особливо актуальним для всебічного дослідження. Нерідко зустрічаються випадки лише формального дотримання законності, що забезпечує підтримання демократичного порядку у державі, в той час як визнання та прийняття людини та її прав як найвищої цінності та реальне втілення цього у політиці держави може не здійснюватися.

У контексті дослідження функціонування механізмів захисту прав людини важливо розкрити сутність поняття правових цінностей, що становлять невід'ємну складову правової реальності, в межах якої відбувається зокрема врегулювання усіх суспільних відносин.

Цінності у загальному розумінні – це певні значимі для людини об'єкти матеріального та духовного світу, проте найчастіше в межах філософської науки поняття цінностей трактується як явище духовного життя. Саме існування цінності, в тому числі і правової, зумовлене відповідним оціночним ставленням людини до того чи іншого об'єкта чи явища. Відповідно таке ставлення визначає бажаність та корисність такого об'єкта чи явища і визначає його як цінність.

У свою чергу правові цінності є такими, що безпосередньо відображають загальнолюдські соціальні та моральні цінності і шляхом правового врегулювання дають можливість втілювати їх у життя. Правові цінності охороняються правом і є його сутнісним наповненням, а також виконують декілька соціально значущих ролей. По-перше, правові цінності є одним із найсуттєвіших елементів впливу на людину та її правову поведінку. Це зумовлено тим, що правові цінності є складовою більш широкої категорії – правової культури, яка здатна формувати у людини усвідомлення меж допустимого, впливати на здатність людини розмежовувати соціально корисні та шкідливі дії,

утворювати систему особистих цінностей як в індивідуальному, так і в масовому порядку.

Усвідомлення та прийняття суспільством правових цінностей, закріплення їх у правосвідомості формують готовність їх дотримуватися, захищати та відстоювати усіма можливими засобами. Правові цінності є водночас певним втіленням суспільних ідеалів та уявлення соціуму про належне, тож можна стверджувати, що попри неможливість ідеального, сповідання правових цінностей все ж здатне наблизити людину до цього стану.

Людина, її права та свободи визначаються як найвища правова цінність, адже є найбільш значущими та фундаментальними. Сприйняття їх суспільством як найбільшої нематеріальної цінності та усвідомлення необхідності забезпечувати їх всебічну захищеність є рушійною силою прогресу людства. Права та свободи людини – це одна із багатьох правових цінностей, що перебуває на перетині моралі та права та є результатом їх синтезу, адже в однаковій мірі спираються як на норми правового врегулювання, так і на загальнолюдські морально-етичні настанови.

Права людини належать кожному члену суспільства та є певним колом можливостей, що дають змогу реалізувати людині її інтереси та прагнення, задовольнити особисті потреби, при цьому дотримуючись тонких меж, за якими перебуває таке саме коло можливостей іншого члена суспільства. Права людини є досить універсальною цінністю, адже включають в себе низку інших загальнолюдських цінностей. Факт невідчужуваності людських прав передбачає рівність усіх людей між собою, а рівність в свою чергу породжує справедливість. Права людини включають в себе і такі правові цінності як гідність, свобода, взаємоповага членів суспільства.

Модернізація механізмів захисту прав та свобод людини є необхідною складовою розвитку сучасного суспільства, що прагне до можливості існувати в межах правової держави. Такі механізми закріплюються на рівні законодавчих актів, реалізуються державою через органи виконавчої та судової влади та підтримуються усіма можливими соціальними інститутами. Однак початковою точкою функціонування механізмів захисту прав людини є визначення їх належності до категорії правових цінностей. Саме усвідомлення людини та її прав як найвищої соціально значимої цінності перетворює їх на об'єкт захисту суспільством та державою.

Кожен член суспільства володіє власною системою цінностей та уявлень про норми належного та допустимого. Така система проявляється у вигляді дотримання певних ціннісних орієнтацій у процесі вибору власної моделі поведінки особи. Враховуючи гнучкість та індивідуальність цієї системи, доречно допускати, що на її формування безпосередньо впливатиме загальна аксіологічна картина

суспільства. Оптимальне функціонування механізмів захисту людських прав та свобод можливе лише у випадку, коли індивідуальне коло цінностей кожного громадянина відповідатиме загальній системі правових цінностей.

Таким чином, можна стверджувати, що правові цінності та забезпечення їх реалізації у суспільстві є фундаментом для подальшого успішного функціонування механізмів захисту людських прав та свобод. Адже для того, аби забезпечити певну систему захисту та гарантування будь-чого, спершу необхідно усвідомити та сприйняти його цінність – індивідуальну для кожного члена суспільства або загальнолюдську.

Список використаних джерел:

1. Бандура О.О. Правознавство в системі наукового знання: Аксіологічно-гносеологічний підхід. Монографія. К.: Київ. нац. ун-тет внутр. справ, 2010. 272 с.

2. Pavlyshyn, O. V. ., Ustyenko, T. P. ., Babiuk, M. P. ., Kaida, N. Y. ., & Shkrebets, D.V. Social Responsibility as a Performance Indicator of Public Authorities. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 10(3), 111–122. <https://doi.org/10.36941/ajis-2021-0068>. Scopus Journal

3. Павлишин О. В. Дурдинець М.Ю. Права людини як соціокультурний феномен у контексті філософсько-правових досліджень. *Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні*. Одеса : Астропринт, 2019. С. 47–50.

4. Павлишин О.В. Права людини та методологія їх дослідження крізь призму семіотико-правового підходу. *Право України*. 2015. № 2. С. 46–51.

5. Павлишин О. В. Правова реальність як знакова система : монографія. Харків : Право, 2017. 336 с.

6. Павлишин О.В. Право на соціальний захист як природне право людини. *Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні*: матеріали IV Всеукраїнської наук.-теорет. конф. (Київ, 05 груд. 2013 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2013. С. 28–29.

7. Павлишин О.В. Реформування правової системи України як філософсько-правова проблема (семіотичний підхід). *Юридична наука*. 2011. № 2. С. 19–24.

8. Павлишин О.В. Теоретико-методологічні проблеми реформування правової системи України: семіотичний аспект. *Українознавчий альманах*. 2011. Випуск 5. С. 84–87.

9. Павлишин О. В. Ціннісно-принципові основи правової реформи в Україні (семіотико-правовий аналіз). *Проблеми реалізації та забезпечення ефективності правових реформ*. К. : Видавничий дім «АртЕк», 2016. С. 20–23.

10. Павлишин О. В. Правові реформи в Україні та їх теоретичне осмислення з позицій семіотики права. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення* [Текст] / [В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 255–260.

11. Павлишин О. Справедливість як правова цінність. *Science, theory and practice. Abstracts of XXIX International Scientific and Practical Conference. Tokyo, Japan. 2021. Pp. 210-212. DOI: 10.46299/ISG.2021.I.XXIX*

УДК 342.7(477)

*Павлишин Олег,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри філософії права
та юридичної логіки НАВС*

ПРИРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Проблематика прав людини є достатньо розробленою в науковому плані та належно представленою в юридичній літературі. При цьому реалізація, забезпечення й захист прав людини та громадянина в сучасній Україні є чи не найбільш актуальними проблемами сьогодення. Так само гостро постають вони і в багатьох інших країнах світу, які намагаються йти шляхом демократизації та утверджувати принцип верховенства права в суспільному житті та державному будівництві [1]. Як відомо, даними загальними науковими підходами, які сприяють повному і всебічному розкриттю сутності такого складного та багатоаспектного соціокультурного явища, як право, є системний, структурно-функціональний, культурологічний, психологічний, соціологічний, нормативно-ціннісний, інституційний, антропологічний, історичний, математичний, кібернетичний, семіотичний, семіотико-правовий та інші [див.: 2-7]. Таке розмаїття «позицій спостерігача» відображає множину проявів права як соціокультурного феномену і вказує на численну кількість різних методів і засобів дослідження, які використовуються для пізнання права загалом та такого окремого елемента соціокультурної, та, зокрема, правової реальності, як права людини. Як філософи, так і відомі юристи сьогодні переконані в тому, що розробка філософсько-правової методології та її застосування для аналізу різних правових явищ, зокрема, і прав людини, у перспективі здатні збагатити позитивну юридичну науку принципово новим знанням про закономірності функціонування елементів правової системи та взаємозв'язки між основними формами існування права як цілісного